KUNGL KRIGSVETENSKAPS-
AKADEMIENS
Handlingar och Tidskrift

Bihäfte

Om militär diplomati och strategisk signalering

av Lars Wedin

WWW.KKRVA.SE

Om militär diplomati och strategisk signalering

av Lars Wedin

Om militär diplomati och strategisk signalering[1][2][3]

av Lars Wedin

Résumé

The world moves between peace and war, in a state of varying degrees of tension. In this state, strategic signalling plays a major role. Very simply, strategic signalling aims to create or strengthen ties with friends and deter potential enemies and is thus an important instrument of military diplomacy. Strategic signalling is in turn an important tool for (military) diplomacy. The article discusses different aspects of strategic signalling and military diplomacy and emphasizes the importance of coherence in military capabilities, military action (maneuver) and (political) rhetoric.

”Det är ett nytt språk som världen tidigare inte upplevt; det är presidenten som kommunicerar med 1. Sekreterare Chrusjtjov”

Försvarsminister Robert McNamara (Dylan Baker) i samband med att en amerikansk jagare prejar ett ryskt handelsfartyg i filmen om Kuba-krisen: *Tretton dagar* av Roger Donaldson.

SOMMAREN 1989 ÖKADE det syriska trycket mot de kristna i Libanon. Frankrike hade en fregatt på plats men för att understryka den vikt som frågan hade ur fransk synvinkel beslöt president Mitterrand att beordra dit hangarfartyget *Clemenceau*. Han visste att fartygets plötsliga losskastning, mitt i semesterperioden, skulle få ett starkt genomslag i pressen. Så skedde också, vilket understöddes av en intervju med franske försvarsstabschefen. Krisen i Libanon lugnande omgående ned sig och *Clemenceau* kunde återgå.[4]

Detta är ett tydligt exempel på strategisk signalering som ett medel i den militära, i detta fall marina, diplomatin.

Militär diplomati och strategisk signalering, eller gestikulering, som strategiska begrepp är relativt okända i Sverige. Detta beror sannolikt på att vi gör en så stark och samtidigt orealistisk skillnad mellan krig och fred. Men som Raymond Aron skrev om kalla kriget: ”Fred är omöjligt, krig osannolikt.”[5] Den verkliga världen rör sig mellan fred och krig, i ett mer eller mindre starkt spänningstillstånd. I detta tillstånd spelar strategisk signalering en stor roll. Mycket förenklat kan man säga att strategisk signalering syftar till att skapa eller stärka band med vänner samt avskräcka potentiella fiender och är därmed ett viktigt instrument för den militära diplomatin. Andra delar av denna

diplomati utgörs av bland annat stabssamtal, rustningskontroll och förtroendeskapande åtgärder samt förhandlingar.

Ett försök att skapa en struktur

Utgångspunkten är en regerings, eller organisations, politiska projekt. Det vill säga vad, i politiska termer, vill man åstadkomma?

Offensiv och defensiv, virtuellt och reellt

Projektet kan vara offensivt eller defensivt. Offensivt innebär att vi vill förändra *status quo* i för oss fördelaktig riktning. Defensivt att vi vill bevara *status quo* gentemot (den potentielle) motståndarens offensiva projekt. I verkliga livet krävs ofta en blandning, offensiv i huvudriktningen, defensiv i andra riktningar. När Tyskland inledde sin offensiv mot Polen 1939 förde man en defensiv krigföring mot västmakterna i skydd av Siegfried-linjen (*Westwall* på tyska). När fälttåget i öster var klart inleddes offensiven i väster.

Det finns två huvudtyper av strategier. En virtuell strategi bygger på att påverka (potentiella) vänner och (potentiella) fiender men inte på verklig insats av vapenmakt. Vapenmakt används bara för att demonstrera, hota, locka etc. I en reell strategi spelar vapenmakt i syfte att oskadliggöra (den potentielle) fienden huvudrollen. I en sådan strategi utgör militär diplomati och strategisk signalering en stödfunktion medan de i en virtuell strategi ofta spelar huvudrollen. Reell användning av vapenmakt ger också virtuella effekter – en förlust kan skapa panik.

Idag använder Ryssland en reell strategi mot Ukraina och en virtuell strategi mot Europa. Båda är offensiva.

Virtuella strategier används ofta för att påverka motståndarens strategiska förmåga och situationsuppfattning. John Boyd beskriver målet för en virtuell strategi så här i *The Strategic Game of ? and ?* från 1991:

> Vi ska sträva efter att skapa eller påverka den moraliska-mentala-fysiska atmosfär som vi lever i och är en del av så att vi förstärker vår inre anda och styrka. Vi skall också påverka våra potentiella motståndare och de som inte tagit ställning så att de accepterar vårt sätt att se på tillvaron och blir positiva till vår framgång. // Samtidigt ska vi isolera våra motståndare moraliskt-mentalt-fysiskt från sina allierade och deras stöd samt isolera dem från varandra. Därigenom ska vi öka deras interna friktion och paralysera dem.[6]

Putin skulle inte kunnat uttrycka det bättre.

Men det finns också andra typer av virtuella strategier; den mest kända är (kärnvapen)-avskräckningen.

Virtuella strategier kan också användas i syfte att i en krissituation skapa en stabil situation på en lägre konfliktnivå.

Diplomati

Den militära diplomatin är en del av den allmänna diplomatin. Stridskrafter agerar på ett visst sätt i syfte att stödja det egna landets diplomati. Inom Nato och EU handlar det om att stödja dessa institutioners globala diplomati.

Försvarsdiplomati eller militär diplomati är det fredliga utnyttjandet av militära resurser och förmågor i syfte att nå, eller bidra till att nå, utrikespolitiska mål.[7] I försvarsdiplomatin brukar man särskilja marin diplomati och luftmaktsdiplomati. Rymdmaktsdiplomati är ett relativt nytt område.[8] Diplomati med markstridskrafter

ingår i försvarsdiplomatin och brukar inte ses som ett eget område. EU har utvecklat *The Cyberdiplomacy Toolbox*.[9]

Marin diplomati, eller sjömaktsdiplomati, kan ses som en av tre marina huvuduppgifter, de andra två är militära uppgifter och polisiära (kustbevaknings-) uppgifter[10]. Ämnet teoretiserades i James Cables klassiska *Gunboat Diplomacy*.[11] En modern analys återfinns i Hervé Coutau-Bégarie: *Le meilleur des ambassadeurs. Théorie et pratique de la diplomatie navale*.[12]

Sjömaktsdiplomati syftar till att skapa och öka en stats politiska och/eller ekonomiska inflytande. Den kan också syfta till att skapa och stödja (potentiella) vänner samt att tvinga och avskräcka (potentiella) fiender. Detta kan ske genom en rad olika aktiviteter, från besök, bi- eller multinationella övningar, utplacering av marina styrkor för att förstärka avskräckningen och stärka allierade. I äldre litteratur kallades marin diplomati ofta för ”att visa flaggan” och ”Kanonbåtsdiplomati”.

Luftmaktsdiplomati kan definieras som:

> luftmaktsdiplomati, omfattar både den samarbetsinriktade användningen av flygresurser i mellanstatliga relationer och den tvingande användningen av flygresurser när beslut inte eftersträvas genom konfrontation av militära styrkor, utan genom förhandling om ett diplomatiskt resultat.[13]

Ett exempel på rymdmaktsdiplomati är förhandlingar om utnyttjande av en annan stats territorium för rymdkommunikation. Ett annat är när Kina demonstrerade förmåga att förstöra satelliter. Ett tredje är ryktena kring rysk utplacering av satelliter med kärnvapen.

Exempel på cyberdiplomati är samarbete i syfte att motverka cyberattacker och frågan om sanktioner mot cyberpirater.

Makt

Strategisk signalering kräver förmåga, makt att påverka, samt handlingsfrihet och politisk vilja att använda denna makt.

Ordet makt kan kopplas till en stat och dess roll i internationella relationer eller den strategiska kapaciteten hos en aktör, vanligtvis en stat. Allt oftare skapas makt genom ombud (proxies) som kan vara icke-statliga aktörer i spannet från terrorister till brottslingar till aktivister eller spioner; Wagnergruppen är ett aktuellt exempel.

Raymond Aron definierar ”makt” på följande sätt: ”På den internationella scenen skulle jag definiera makt som en politisk enhets förmåga att påtvinga andra enheter sin vilja.” Vidare: defensiv makt är ”en politisk enhets förmåga att förhindra att den påtvingas andra enheters vilja”.[14]

Arons koncept är baserat på hård makt, som vanligtvis kopplas till aktiv användning eller hot om användning av militära medel. Hård makt används för att avskräcka och/eller tvinga.

Joseph S Nye gör skillnad mellan hård makt och mjuk makt. Mjuk makt används för att påverka beteenden och uppfattningar hos den andre i syfte att övertyga och/eller attrahera den andre. Militära medel kan använda i en virtuell mening, men termen ”mjuk makt” är vanligtvis kopplad till användningen av icke-militära medel.[15]

Nye visar att det finns ett kontinuum mellan hård och mjuk makt. I detta sammanhang föreslår Nye en kombination av piska och morot som kallas listig makt (*Smart Power*) och som kan sammanfattas som ”Om du gör vad vi vill, hjälper vi dig, men om inte kommer vi att övertyga dig genom att använda våld.” Hans ansats har studerats noggrant i Ryssland under senare år.[16]

Aron skiljer också på *avskräckande* hot och *tvingande* hot. Det förstnämnda är de-

fensivt till sin karaktär. Det sistnämnda är offensivt. Det är den som uttalar hotet, som tvingas honorera sina åtaganden.[17] Schelling har understrukit skillnaden mellan ett hot avsett att *hindra* en motståndare från att påbörja något och ett hot avsett att *tvinga* motståndaren att göra något. I det första fallet behöver man inte agera – bortsett från nödvändigheten att göra det avskräckande hotet trovärdigt – förrän motståndaren handlar, i det andra måste man ofta agera till dess att motståndaren gör som man vill – vilket är mycket svårare.[18] Dessutom riskerar aktören en pinsam motgång med minskad trovärdighet som följd.

Sammanfattningsvis används makt i detta sammanhang för att påverka andra stater eller andra staters enheter, exempelvis stridskrafter.

Olika former av militär makt

På engelska skiljer man på *Sea Power* som är ett strategiskt begrepp och *Seapower* som är en fråga om identitet – politiskt, kulturell och/eller ekonomisk d v s en *talassokrati*: *talassa* = hav and *kratein* = makt.[19]

En modern definition på sjömakt är: ”vad som krävs för att använda havet ... och förmågan att påverka andra människors eller sakers beteende genom det man gör på eller från havet.”[20] Enligt Geoffrey Till är komponenterna i sjömakt ”örlogsflottor, kustbevakning, marin och civil sjöfart, marina industrier i vid bemärkelse och, i förekommande fall, land- och luftstridskrafter.[21]

En definition av luftmakt är ”förmågan att använda luftstridskrafter i och från luften, för att påverka aktörers beteende och händelseförlopp.”[22] Luftmaktens fem element är: ”militärt flyg, civilflyg, flygindustri, flygbaser och inte att förglömma flygarna själva”.[23]

Landmakt är inte ett strategiskt begrepp som sjömakt utan är ett geografiskt och identitetsmässigt begrepp som är motsatsen till sjömakt i betydelsen *talassokrati*.

Rymdmakt kan definieras på samma sätt som sjömakt: vad som krävs för att använda rymden ... och förmågan att påverka andra människors eller sakers beteende genom det man gör i eller från rymden.

Inflytande

Medan makt att påverka är mer temporärt och specifikt är inflytande långsiktigt och mer allmänt. Hård makt ger inflytande genom att tvinga medan mjuk makt ger inflytande genom att locka och attrahera. Men inflytande kan också skapas på andra sätt. Ett exempel är när Ryssland mutar medlemmar av EU-parlamentet. Det svenska folkhemmet fick inflytande i västvärlden inte genom makt utan genom att ses som ett föredöme.

USA har inflytande i Europa genom sin kulturella, ekonomiska och militära makt och kan påverka, exempelvis, en stats val av nytt flygsystem. Europa har inflytande i USA genom handel inklusive möjligheten att välja vilket flygsystem som ska upphandlas. I litteraturen bortses ofta ifrån den makt som mottagaren av militära resurser har att välja hur mycket beroendet av stormakten ska diversifieras samt hur stora kostnader mottagaren är beredd att ta för att göra sig fri från beroendet av en makt som försöker tvinga på mottagaren sin egen vilja.

”Inflytande innebär för aktör A att få aktör B att göra något som han annars inte skulle ha gjort dock utan tvång används.”[24] A kan härvid använda en inflytandestrategi; d v s ett medvetet planerat agerande.

Informationskrigföring

Informationskrigföring är ett mångfacetterat begrepp. Det kan innebära propaganda och

desinformation i syfte att påverka och skapa inflytande men också att skapa *Information Dominance – Optimizing own information while denying information to the adversary as well as secure/verify own information and falsify the adversary's*" vilket är en militäroperativ term.

I det första fallet är det motståndarens kognitiva förmåga som är målet, i det andra dennes stridskrafter.

Informationskrigföring kan innebära båda tolkningarna som inte nödvändigtvis motsäger varandra. En fiende som luras genom vår *Information Dominance* är också en fiende vars kognitiva förmåga har påverkats negativt.

US Navy koncept för informationskrigföring innefattar områdena meterologi, oceanografi, kryptologi, underrättelsetjänst, samband, samt operationer inom rymd- och cyberdomänerna.[25] Här berör främst de två sista områdena, området (militär) diplomati.

Strategisk signalering

Strategisk signalering är ett medel i diplomatins tjänst. Ofta används emellertid begreppet "diplomati" som synonym för "strategisk signalering" – d v s ingen skillnad görs mellan medel – signalering och mål – diplomati.

Om vi återgår till det inledande exemplet innebar det politiska projektet att förmå Syrien att lätta på trycket gentemot landets kristna; ett offensivt mål som stöttades med en virtuell strategi med beredskap att övergå till reell strategi, i varje fall kunde inte Syrien bortse från denna möjlighet. Strategin byggde på hård makt, sjömakt i form av ett hangarfartyg. Hur detta skulle användas är oklart men man får anta att det åtminstone skulle användas för att demonstrera makt och ytterst ett franskt militärt ingripande. Ett hangarfartyg innebär en betydande uppsättning handlingsmöjligheter allt ifrån ren närvaro till interventioner av olika slag. I ett krisläge hade ett begränsat antal hotade kristna kunnat evakueras. Signalen förstärktes av att det var semestertid och att uppdraget innebar att personalen, omkring 2 000 man, återkallades från semestern, vilket naturligtvis gav eko i pressen, samt att försvarsstabschefen intervjuades. Resultatet blev ett inflytande på det syriska agerandet i enlighet med det politiska projektets mål.

Det finns naturligtvis andra sätt att beskriva sammanhanget mellan dessa olika termer och verksamheter. Bara ordet "makt" har många olika definitioner. Men för att komma vidare måste vi vara pragmatiska som den franske amiralen och strategen Castex: "Jag, mer än någon annan, avskyr dessa bysantinska dispyter om termer, hela denna krångliga diskussion som luktar medeltida skolastik och pedanteri som hos Molières läkare".[26]

Sammanfattning

Vi diskuterar här virtuella strategier som syftar till att påverka objektets uppfattning positivt eller negativt till skillnad från reella strategier som syftar till att förstöra objektet.

Diplomati syftar till att påverka omgivningen till vår fördel. Makt påverkar. Makt skapar inflytande men inflytande kan också erhållas utan makt exempelvis genom att vara ett föredöme. Omvänt ger inte makt automatiskt inflytande – Ryssland har hård makt men dess inflytande i Europa är begränsat eftersom man saknar mjuk makt. Strategisk signalering är ett medel i dessa sammanhang: visa makt, skapa inflytande etc. Strategisk signalering är också ett medel i informationskrigföring avseende propaganda och desinformation.

Vi övergår nu till att diskutera strategisk signalering lite närmare.

Strategisk signalering

Strategisk signalering är medel för diplomatin, speciellt men inte enbart för försvarsdiplomatin eller den militära diplomatin. Inom Nato och EU handlar det om att stödja dessa institutioners globala diplomati.

Rätt utförd stärker signaleringen den aktuella strategins trovärdighet. Signalering som är felaktig eller ger fel intryck undergräver i stället trovärdigheten.

Spegeltänkande är ett vanligt misstag; aktören tror att motståndaren tänker i samma banor som aktören själv. Vanligt är också att konflikten är asymmetrisk och att aktören inte förstår detta. Den som signalerar måste veta vad som slår an hos mottagaren. Under Vietnamkriget graderade USA sina insatser i syfte att signalera att man kunde slå till mycket hårdare men var beredd att diskutera och trappa ned. Nordvietnam utnyttjade i stället ”pauserna” i den amerikanska krigföringen för att stärka sina stridskrafter. Den amerikanska administrationen förstod inte att det för Nordvietnam var fråga om ett existentiellt krig, vilket det inte var för USA. Ledningen hade bortsett från att ”strategens första uppgift är att bestämma ett krigs karaktär”, vilket också tydligt framgår av Robert McNamaras bok *In Retrospect: The Tragedy and Lessons of Vietnam* (1995).

Signaleringsmetoder

Det går att särskilja tre olika huvudsakliga metoder för strategisk signalering:

1. Förmåga
2. Manöver
3. Retorik

En effektiv signal bör innehålla alla tre komponenterna så att synergi skapas. I vilket fall är det viktigt att exempelvis retoriken inte motsäger manövern etc.

Förmåga

En av underrättelsetjänstens viktigaste uppgifter är att bedöma andra staters militära förmåga och dess variation över tid. Ökningar respektive sänkningar av militär förmåga skickar alltså viktiga signaler, dock inte alltid med avsikt. Den svenska nedrustningen i början av seklet avsåg knappast att skicka en signal om militär maktlöshet, men det är klart att den säkert bedömdes så. Men bilden är inte entydig; talet om att det svenska försvaret skulle bli aktivt ”här och nu” och ha expeditionär förmåga samt avskaffandet av det gamla mobiliseringsförsvaret uppfattades på många håll som framsynt och som en del av den ”transformation” som var på modet i spåren av RMA, *Revolution in Military Affairs*.[27] Att denna expeditionära förmåga aldrig skapades, uppmärksammades inte, eller gjorde den?

Trovärdig förmåga är en grundbult för avskräckning och hot. Kärnvapenavskräckningens olika delar måste fungera – och vara kända att fungera – från presidentens (motsv) insatsbeslut via chefen för den aktuella robotstationen (fartygschef på strategisk ubåt, bombplanspilot, chef för robotsilo) fram till robotens start i avsedd bana. Särskilda procedurer säkerhetsställer att robotar kan startas säkert när order kommer och bara då. Systemet testas och övas. Då och då genomförs test av robotens funktion. Efter provstoppsavtalet provas kärnvapenstridsspetsen i särskilda simulatorer.

Nyligen genomförde brittiska Royal Navy en test av en strategisk kärnvapenrobot typ *Trident* från ubåt. Detta misslyckades; dessutom för andra gången i följd. Trovärdigheten i den brittiska avskräckningen har skadats.

På samma sätt blir ett hot med ett icketrovärdigt vapensystem tomt. När Putin hotade väst med sin nya kärnvapentorped *Poseidon* fick inte detta någon större effekt

trots att torpeden sägs kunna förstöra New York eller skapa en tsunami som dränker de brittiska öarna. Det är bara James Bond som lever två gånger; för de flesta är hotet om att dö två gånger inte mer hotfullt än ett trovärdigt hot om att dö en gång.

Manöver

Det sätt på vilket en stat hanterar beredskap, övningar och insatser följs av aktuella underrättelsetjänster och ger en bild av statens trovärdighet.

Det inledande exemplet angående hangarfartyget *Clemenceau* är en illustration till begreppet manöver.

När Ryssland anföll Ukraina den 24 februari 2022 stärkte Frankrike sin kärnvapenkapacitet genom att sända ut två strategiska atomubåtar utöver den som redan var till sjöss. Detta har veterligt aldrig skett förut och skickade en stark signal om vilket allvar den franska regeringen såg på situationen.

Under det kalla kriget höjde Sverige aldrig påtagligt beredskapen; varken Lystring, Givakt, beredskapsövning eller partiell mobilisering genomfördes trots ett tidvis mycket spänt internationellt läge. En potentiell angripare kan bara ha dragit slutsatsen att Sverige inte skulle vidtaga några allvarliga beredskapshöjningar innan stridshandlingar påbörjades.

President Putin har upprepade gånger hotat ”väst” med kärnvapen i samband med det pågående kriget. Varje gång har de västliga underrättelsetjänsterna dock kunnat konstatera att hoten inte åtföljts av beredskapshöjningar. Hoten har fått allt mindre trovärdighet.

Ett intressant fall är dåvarande ÖB Göransons uttalande om ”enveckasförsvaret”:

> Vi kan försvara oss mot ett angrepp med ett begränsat mål. Vi talar om ungefär en vecka på egen hand. Därefter måste vi få hjälp av andra länder.[28]

I många länder skulle yttrandet omedelbart leda till att generalen i fråga avsattes eftersom han undergrävt statens trovärdighet. I Sverige gjordes klara försök att uppnå just detta genom förundersökning av sekretessbrott men detta försök lyckades inte. Därutöver blev den mediala reaktionen att skulle generalen avsatts hade denne blivit helgonförklarad. Således vann dåvarande ÖB tydligt kampen om narrativet relativt regeringen.[29]

Regeringen ansåg att frågan var viktig men förlorade kampen, vilket var en viktig signal i sig. Från den tidpunkten blev diskussionen helt annorlunda och resulterade i förändrade förutsättningar i beredningen avseende såväl läget (Ryssland) men framförallt avseende ekonomi.[30]

Retorik

Uttalanden från ansvariga politiker och militärer i säkerhetspolitiska frågor granskas noga av analytiker och underrättelsetjänster. Det är därför synnerligen viktigt att dessa underbygger den egna strategin. Exempelvis håller en ny(om-)vald fransk president alltid ett linjetal om kärnvapenavskräckningen. Innehållet vägs på guldvåg av analytiker av olika slag: ”har doktrinen förändrats och i så fall hur?”

Ett klassiskt exempel är när USA:s utrikesminister Dean Acheson inte inkluderade Korea i USA:s *Asian Defense Perimeter*. Härmed uppfattade angriparen Nordkorea med stöd av Sovjetunionen och Kina att USA inte skulle ingripa. President Biden gjorde motsvarande misstag när han i samband med det ryska angreppet på Ukraina 24 februari 2022 lade fast, bland annat, att USA inte skulle aktivt delta i försvaret av Ukraina,

att man stängde ambassaden i Kiev och kallade hem militära rådgivare.

2014 drog president Obama en ”röd linje” vid en eventuell insats med kemiska vapen från den syriska regeringens sida. Övervattensfartyg och ubåt med kryssningsrobotar fanns i beredskapsläge i östra Medelhavet. Även Frankrike och Storbritannien hade fartyg beredda till insats. Den syriska regeringen satte in kemiska vapen mot oppositionen, men Obama gjorde ingenting. Hans trovärdighet som president skadades allvarligt.

President Macrons tal i början av kriget i Ukraina om vikten av bibehållen dialog med Ryssland undergrävde Frankrikes trovärdighet som aktör i ”västs” ögon.

Statsminister Reinfeldts uttalande om försvaret som särintresse visade för omvärlden att Sverige inte tog detta med försvar och säkerhet på allvar.

Ett försök till struktur

Efter dessa med avsikt något disparata exempel är det dags att se om det går att skapa en struktur kring signaleringen.

Signalering kan vara defensiv eller offensiv.

Defensiv signalering används för att avskräcka en potentiell motståndare men också för att stödja vänner gentemot dessas potentiella eller reella motståndare. Avskräckningen kan vara nukleär eller konventionell. I det senare fallet används på svenska ofta ordet ”avhålla”.

Offensiv signalering används för att hota eller tvinga men också för att skapa inflytande, övertyga och skapa respekt.

Ett exempel. Sveriges deltagande i Natos övningar ger naturligtvis ökad förmåga att genomföra militära uppgifter tillsammans. Men de svenska förbandens verksamhet ska också skapa en positiv bild av Sverige och vår förmåga. Detta kräver i sin tur välutbildad och disciplinerad personal samt effektiv och välvårdad materiel.

Mål	Signal
Avskräcka	Trovärdigt kunna slå tillbaka ett angrepp och/eller att allvarligt skada angriparen.
Försäkra	Demonstrera stöd för allierad. Visa återhållsamhet.
Hota	Tvinga motståndaren att vidta för mig fördelaktiga åtgärder.
Manifestation	Signalera vårt intresse.
Manipulering	Påminna en ”klient” om att vederbörande är beroende av vår välvilja.
Skapa förtroende	Minska motståndarens misstro mot mina avsikter. Visa förmåga i relevanta avseenden. Visa att gjorda utfästelser kommer att honoreras.
Vilseleda	Skapa en falsk uppfattning i offensivt eller defensivt syfte.
Visa återhållsamhet	Hindra att en situation eskalerar.

Det finns en mängd olika handlingsmöjligheter när det gäller att strategisk signalering. Svårigheten är att skicka en signal som uppfattas på det sätt som sändaren vill att den ska uppfattas. Strategisk signalering använder C-metod[31]; svaren är ofta inte direkta och det som uppfattas som svar är kanske inte alls relaterat till vår signal.

Signalering och diplomatiska effekter

Nedanstående text ska ses som exempel på strategisk signalering inom ramen för militär diplomati. En uttömmande text är knappast möjlig – den säkerhetspolitiska historien är full av signaler som uppfattats och lett till avsett resultat men också det omvända: missförstånd och ibland katastrofala felbedömningar.

Politisk signalering

De politiska signaler som sänds av statens ledning måste givetvis hänga ihop med stridskrafternas strategiska signalering. Eller snarare tvärtom. Den strategiska signaleringen ska bygga under statens säkerhetspolitik och diplomati. När dåvarande statsminister Reinfeldt kallade försvaret för ett särintresse signalerade han ett ointresse för landets försvarspolitik, som naturligtvis uppmärksammades av vänner och potentiella motståndare. När dåvarande ÖB Göransson talade om ”enveckasförsvaret” och inte fick en reprimand härför signalerade statsledningen ”visst, och *so what*?” Det hela blev ännu allvarligare genom att såväl ”särintresset” och ”enveckasförsvaret” var slagkraftiga uttryck som slog an i press och allmänhet.

Lyckad strategisk signalering kräver ett aktivt agerande från statens ledning bl a genom anpassade RoE – Rules of Engagement.

Militärt bistånd ur signalperspektivet

Militärt bistånd var en viktig strategi för, främst, såväl Sovjetunionen[32] som USA i Vietnam, Afrika och Mellanöstern. Även Frankrike och Storbritannien har lagt ned stora resurser på denna verksamhet, kanske framför allt i sina forna kolonier. Kina är en ny men aktiv aktör på området globalt men spelade redan en viktig roll för Nordvietnam på sextitalet för att diversifiera beroendet av det sovjetiska biståndet som länge försökte begränsa vietnamesernas offensiva kapacitet. I Mellanöstern innebär detta att styrkeutvecklingen på grund av militärt bistånd korrelerade mycket kraftfullt till exempel när det gäller Israel gentemot i Egypten och Syrien.

Militärt bistånd spelar en stor roll i det pågående kriget mellan Ryssland och Ukraina. Givandet av bistånd signalerar stöd för den ena sidan gentemot den andra, men bistånd kan också ges mer allmänt i syfte att skapa en förmånligare maktbalans i ett visst område. Signalerna om gränserna för bistånd spelar en mycket stor roll i kriget genom att och ena sidan minska avskräckningen mot rysk konventionell aggression samtidigt som de avser att, från amerikansk sida, minska risken för upptrappning till kärnvapenkrig.

Biståndets art och omfattning spelar givetvis en stor roll för effekten. Det trevande stödet från väst i Ukrainakrigets inledning understödde sannolikt den ryska analysen att det skulle gå att isolera och utradera Ukraina. Med tiden har biståndet som bekant trappats upp och omvänt har den uteblivna ryska eskaleringen undergrävt trovärdigheten i hoten från Kreml. Det alltmer vacklande stödet från USA riskerar nu (april 2024) att leda till en omvänd process.

Men för att biståndet ska ge avsedd effekt som strategisk signal ”vi stödjer er” är det nödvändigt att det är trovärdigt. Tysklands

dribblande i stridsvagnsfrågan och USA:s motsvarande med F-16 undergrävde trovärdigheten i den strategiska signaleringen (och skapar reella militära problem, men det är en annan sak).

Militärt bistånd skapar också beroende och förvandlar mottagaren, åtminstone delvis, till en klient, eftersom biståndet ofta ges med vissa förbehåll. I fallet långräckviddiga vapen till Ukraina är förbehållet att mål i det egentliga Ryssland inte får attackeras. Väst får härigenom ett inflytande över Ukrainas strategi. Det är också tydligt att Ukraina åtminstone delvis startade sin motoffensiv våren 2023 för tidigt i syfte att ge ett positivt intryck hos bidragsländerna. Samtidigt visar historien att ett land typ Egypten som förefaller vara utomordentligt beroende av en biståndsgivare (Sovjetunionen) kan vända på maktrelationer genom att inleda en offensiv som tvingar fram ett ryskt stöd för en politik som man kanske inte ville inledningsvis stödja.

Härtill kommer att bistånd med kvalificerad materiel kräver utbildningsinsatser. Genom att givarlandets militär utbildar mottagarlandets erhålls inflytande i det senares militära kultur. Ett exempel på detta är den irakiska krigsmakten före Desert Storm 1991. Den irakiska försvarsmakten fick inte bara sovjetisk materiel utan också sovjetisk doktrin vilket sannolikt verksamt bidrog till den snabba förlusten mot den USA-ledda FN-koalitionen.

Närvaro

Marin

Naval Presence eller marin närvaro på svenska är en grundläggande uppgift för sjöstridskrafter. Vi undersöker därefter om det finns motsvarande åtgärder inom luftmaktsområdet och markstridsdito.

Genom att uppträda och öva i (potentiella) krisområden visar sjöstridskrafter förmåga att ingripa till förmån för egna säkerhetspolitiska mål, allierade och partners. Tack vare havsrätten har örlogsfartyg möjlighet att fritt röra sig till sjöss och därmed agera – på andra länders territorialhav dock med vissa inskränkningar.[33]

Närvaro kan samtidigt vara stödjande för vänner och hotande gentemot potentiella fiender.

Genom ett tidigt och resolut agerande kan man hindra kriser från att eskalera till krig. Alternativt kan närvaro snabbt övergå till en reell operation. Örlogsfartyg har ju alla vapen ombord. Marin närvaro kan verka som strategisk utjämnare genom att en relativt svag stat får stöd gentemot en starkare. Castex formulerade detta så här: ”Sjömakten kan, beroende av situationen, utgöra en multiplikator eller dividend gentemot landmakten, stärkande eller försvagande den avgörande insats som, faktiskt, är en egenskap hos arméer; att försvara eller erövra territorier.” [34]

Utan närvaro, inget inflytande. Här har en örlogsflotta två metoder att välja på: en tydlig och en obestämd. I det förra fallet uppträder man med övervattensfartyg i området. I det senare fallet används ubåtar. En ubåt uppträder dolt och skapar därmed osäkerhet hos motparten som måste förutsätta att det kan finnas ubåtar i området.

En stark marin närvaro med kvalificerade och välövade förband skapar förtroende hos vänner och respekt hos eventuella angripare och därmed stabilitet. Omvänt kan en alltför svag styrka bli gisslan hos andra styrkor i området.

Närvaron bör varieras för att hålla potentiella motståndare i osäkerhet och bör givetvis också anpassas till den aktuella hotnivån.

Men marin närvaro sliter också på förbanden och, för en liten marin, minskar

handlingsfriheten att snabbt övergå till en större reell operation.

Närvaro kan ge ett antal strategiska effekter beroende på sjöstridskrafternas agerande. Men resultatet beror också på attityd (*posture*) och trovärdighet. Detta kan illustreras med följande formel:

Diplomatiskt resultat = (handling + attityd) x trovärdighet. (Om trovärdigheten är noll blir resultatet noll).

Denna formel kan illustreras med erfarenheterna från Falklandsöarna. I början av 1980-talet var Storbritannien inte närvarande i Sydatlanten annat än med ett oceanografiskt fartyg. Resultatet blev att Argentina trodde att britterna inte hade något intresse av öarna. Följaktligen trodde de att dessa öar inte skulle försvaras, vilket ledde till att landet invaderade dem. Resultatet blev Falklandskriget 1982.

Mark

Såvitt känt finns inget koncept för närvaro i denna betydelse men samtidigt är det uppenbart att det finns ett starkt samband mellan närvaro och inflytande. Markstridskrafter har en mängd olika möjligheter att visa attityd: graden av stridsberedskap, materiel i förråd eller i fält, uppfyllnad av förband, permission eller inte o s v. Det viktiga i detta sammanhang är att se handlandet ur signaleringssynvinkel.

Luftmakt

Luftmaktens viktigaste tillgångar är hastighet och reaktionssnabbhet. Närvaro i luften kan emellertid ses som en kumulativ funktion d v s summan av alla flygföretag i ett område. Luftmakt kan knappast vara dold utan är alltid väl synlig.

Luftmakt kan inte utövas på annan stats territorium utan statens tillstånd; något begrepp motsvarande ”oskadlig genomfart”[35] finns inte.

Närvaro i form av mer eller mindre tillfällig basering är en stark signal om stöd till värdstaten men kräver en hel del logistiska förberedelser.

Mer eller mindre ständig närvaro i luften kräver stora resurser.

Avskräckning[36] och avhållning

I svensk nomenklatur är skillnaden mellan avskräckning och avhållning att den senare strategin avser konventionella stridsmedel.

Avskräckning och avhållning bygger på att försvararen ska övertyga den potentiella angriparen om att ett angrepp skulle vara för kostsamt.

Teoretiskt uttrycks detta som följer. Den *politiskt-strategiska förväntningen*, d v s kvoten vinst/risk skall vara större än 1 för att den rationella angriparen skall gå till anfall. Vi kan uttrycka detta som att F=V/R>1. Men krig är definitionsmässigt osäker mark. Det går inte med säkerhet att säga hur det kommer att gå, vilket historien visar. Man måste därför laborera med sannolikheter: F=(P1V/P2R), där den potentielle rationelle angriparen vill uppnå F>1 för att kunna angripa medan försvararen strävar efter F<1 – d v s en fungerande avskräckning. Här är P1 den bedömda sannolikheten att vinsten kommer att uppstå; försvararen försöker givetvis att göra P1 så nära 0 som möjligt. Vidare vill angriparen att P2 skall vara låg, d v s det är osannolikt att risken förverkligas; försvararen vill göra P2 så nära 1 som möjligt.

Skillnaden mellan avskräckning och avhållning är att i kärnvapenfallet är R mycket stort – förlust av miljoner medborgare och omfattande förstörelse. När det gäller avhållning, konventionell avskräckning, innebär R förlust av militära maktmedel och tid.

Observera att det är den potentiella angriparen som gör bedömningen och att denne inte nödvändigtvis följer samma rationalitet som försvararen, i synnerhet inte om denne är en desperat aktör. Det är därför som försvararens strategiska signalering är så viktig. Den går alltså ut på att bidra till att P1 blir låg och P2 hög. Men signaleringen blir olika beroende på om det är fråga om avskräckning eller avhållning.

Avskräckning

I kärnvapenfallet är det R som är den dominerande faktorn; d v s att försvararen utlöser ett strategiskt kärnvapenanfall som svar på angriparens anfall.

Avskräckningen står och faller med trovärdigheten: när statschefen ger order om en strategisk kärnvapeninsats måste det vara absolut säkert att denna insats genomförs – men bara då. Detta kräver att hela kedjan statschef till vapensystem fungerar – enligt omvärldens uppfattning. Det måste finnas säkra sambandssystem, verksamt skydd av vapensystemen som måste vara moderna och försedda med omfattande skyddsåtgärder.

Doktrinen kungörs av presidenten (motsvarande) i linjetal eller beslutsdokument. Det är fråga om noggrant utmejslade texter som kommer att analyseras av vänner, potentiella fiender och analytiker av olika slag. Det är oerhört viktigt att regeringsmedlemmar och andra ledande personer inte gör uttalanden som på något sätt kan tolkas som ifrågasättande av doktrinen. Det är en disciplin som i hög grad också måste gälla för Natos medlemmar. När Nato på ett toppmöte har beslutat om en linje måste denna försvaras av alliansens medlemmar.

”Hemliga” vapen ger ingen avskräckningseffekt – jfr domedagsbomben i filmen *Dr Strangelove*!

Markroboten 9K720 *Iskander* (SS-26 *Stone*) har särskilt använts av Ryssland i Kaliningrad för strategisk signalering. Genom att roboten kan bära konventionell eller kärnvapenstridsspets skapas en situation präglad av osäkerhet. Det finns flera möjligheter:

- Roboten grupperas i Kaliningrad med konventionell stridsspets;
- Roboten förses med kärnvapenstridspets;
- Roboten körs ut ur förråd;
- Roboten körs in i förråd;
- Beredskapsåtgärder kring kärnvapensystemen aktiveras;
- Etcetera.

När Ryssland anföll Ukraina ökade Frankrike antalet strategiska atomubåtar till sjöss med två. Signalen torde varit tydlig.

Avskräckningsfunktionen ställer stora krav på underrättelsetjänsten och förmåga till strategiska analyser. Det gäller givetvis att kunna känna av om något ovanligt är på gång. Inte minst gäller det att bedöma vilka avsikter den potentielle angriparen har i ett visst läge. Härför behövs en bred militär förmåga som kan möta motståndaren på olika hotnivåer.

En viktig del av trovärdigheten utgörs av forskning och utveckling. Det tar decennier att utveckla en ny generation av strategiska atomubåtar eller kärnvapen. Regeringen måste tänka på att långsiktigt ha tillräcklig industriell kapacitet och rätt kvalificerad personal, de som ska utveckla nya generationer i mitten av århundradet går i småskolan idag. En reducering i anslag för utbildning, forskning och utveckling skulle omedelbart registreras av omvärlden och därmed minska trovärdigheten.

Ryssland har på senare tid demonstrerat synnerligen exotiska vapen. Typexemplet är den atomdrivna torpeden *Poseidon* med en hastighet på 100 knop, obegränsad räckvidd och en stridsspets om minst 2 Mt. Ett

användningsområde skulle vara, enligt den ryska propagandan, att åstadkomma en tsunami som exempelvis kan dränka de brittiska öarna. Men vapnet har inte fått något synbart genomslag i västs bedömningar. Varför? Sannolikt dels för att konsekvenserna är ofattbara, man kan bara dö en gång, och dels för att det hela verkar meningslöst – vad är vinsten?

Avhållning

Avhållning är inte lika kritisk som kärnvapenavskräckning och insatsen är heller inte lika stor.

För den potentiella angriparen är P1 en fråga om försvararens bedömda operativa förmåga medan P2 snarare handlar om försvarens politiska trovärdighet.

För försvararen gäller det alltså att visa upp en sådan styrka, materiel och utbildning, samt beredskap att den potentielle angriparen avstår från att angripa (P1 nära noll). Dessa signaler bygger givetvis på fakta av den typ som återfinns i *Military Balance* (motsv.). Men de bygger också på de bedömningar som aktuella länders underrättelsetjänster gör i samband med övningar, speciellt internationella, och insatser av olika slag. När en svensk officer utses till sjöstyrkechef i samband med en stor Nato-övning innebär detta en mycket positiv signal avseende svensk förmåga.

Det motsatta gäller givetvis också. Exempelvis måste det svenska flygvapnets bristande beredskap i samband med de s k påskflygningarna 2013 ha skickat en mycket negativ signal angående svensk förmåga.

Vi återkommer här till attityd *(posture)*. Ett förband kan uppträda mer eller mindre aggressivt eller vänligt och därmed skapa olika perceptioner hos den andre. Exempel på det förstnämnda är att låsa på den andre med eldledningsradar eller flyga mycket nära honom medan det sistnämnda kan exemplifieras med utbyte av hälsningar och artighetsbetygelser av olika slag. Valet är politiskt och bör framgå av RoE.

Beträffande P2 ligger detta i mycket i statsledningens händer. Besparingar, inställda övningar, dåligt fungerande materiel p g a låg försvarsbudget bidrar till att risken med ett anfall förefaller låg. Uttalanden av olika slag – jfr Reinfeldt ovan – spelar givetvis också en stor roll.

Ett intressant exempel är här broschyren *Om kriget* kommer. 1952 års upplaga hade följande text:

> Varje angrepp mot rikets frihet och självständighet skall mötas med vapen. Varje meddelande att motståndet skall uppges är falskt. Sverige vill försvara sig, kan försvara sig och skall försvara sig.

En kortare text fanns också i telefonkatalogen. Denna formulering gjorde ju att Sverige inte skulle kunna tvingas ge upp eftersom ett sådant meddelande var falskt. Schelling skriver att en sådan politik leder till en förhandlingsposition av typen ”inga eftergifter”. Genom att man låser sig själv vid en position ankommer hela förhandlingsbördan på motparten.[37]

Vänskap och respekt

Vid varje tillfälle som stridskrafter visar upp sig bedöms de också: disciplin, materielvård och kunnande m m. Detta gäller särskilt i samband med örlogsbesök, flygdagar eller uppvisningar som arméns 500-årsjubileum. Vid sådana tillfällen förväntar sig den professionelle iakttagaren att förbandet (motsvarande) är väl förberett, om inte drar detta ned ”betyget”.

Örlogsbesök är ett klassiskt medel att knyta kontakter och visa upp sig för en främmande publik men också att visa upp sig för de landsmän som bor i landet ifråga.

Örlogsbesök kan också ses som kontaktskapande gentemot en potentiell fiende. Under det kalla kriget genomförde exempelvis flottan örlogsbesök i flera hamnar tillhörande Warszawa-pakten. Rent praktiskt är detta lite svårare för enheter ur armén.

Internationella övningar ger motsvarande effekt men mer inriktat på allierades respektive partners stridskrafter.

En viktig verksamhet är deltagande i andra länders försvarshögskolor. Detta ger den deltagande officeren en djupgående kunskap om det aktuella landets förmåga och doktrin. Samtidigt ger officeren sina kurskamrater en bild av den egna försvarsmakten.

För det inbjudande landet innebär utländska officerare en investering och det är därför viktigt att kommendera personal med potential. Frankrike har exempelvis under senare år varit mindre välkomnande gentemot svenska officerare eftersom mycket få tidigare elever har nått viktiga och inflytelserika poster.

I spända situationer är det viktigt att chefer från båda sidor känner varandra. Detta kan många gånger bidra till att missöden av olika slag inte leder till eskalering. Säkerhet till sjöss är exempelvis ett intresse som alla sjöfarare delar. Övningar och kurser i sjöräddning är därför ett exempel på en verksamhet som kan genomföras också mellan stater som inte direkt står på vänskaplig fot.

Här måste dock en varning tillföras. Säkerhets- och förtroendeskapande åtgärder kan ha stor betydelse för att hindra ”krig av misstag”. Samtidigt kan de också missbrukas och användas för provokationer och blir då ”spänningsskapande”.

Hota och skydda

Hota och skydda är ofta två sidor av samma mynt. Man skyddar en vän genom att hota, mer eller mindre aktivt, dennes (potentiella) fiende.

För sjöstridskrafterna gäller det att uppträda i aktuella farvatten med trovärdiga stridskrafter och samtidigt, exempelvis, öva med det hotade landet. Örlogsbesök gärna i samband med ett högnivåbesök visar på stöd. Ett exempel är när det svenska kungaparet ombord HMS *Carlskrona* besökte det nyligen självständiga Estland 1992. Besöket gjorde det tydligt att Sverige nu accepterade Estland som en självständig stat, vilket bara något år tidigare inte varit en självklarhet.

Motsvarande gäller flygstridskrafterna. En tillfällig eller mer permanent basering i det hotade landet är en tydlig signal om stöd. Detta gäller också gruppering av markstridskrafter i det aktuella landet. Natos närvaro i Baltikum är tydliga exempel. Beredskapen kan i båda fallen anpassas m h t situationen men också för att hålla den potentielle angriparen i osäkerhet. Detsamma gäller förstärkningar, att visa att man snabbt kan föra in förstärkningar är en viktig signal. Markstridskrafter från ett antal av Natos medlemsstater fungerar också som ”snubbeltråd” – ett anfall mot den skyddade staten blandar omedelbart in alla närvarande länders stridskrafter.

En speciell form av luftmaktsdiplomati är No-Fly zones. Modern historia visar på ett antal sådana operationer:

- Irak 1991–2003; Operation Southern Watch, Operation Northern Watch and Operation Southern Focus;
- F d Bosnia and Herzegovina, 1993–1995: Operation Deny Flight;
- Libyen 2011: Libyan no-fly zone, Operation Ellamy, Operation Odyssey Dawn, Operation Harmattan, och Operation Mobile.

En motsvarighet på marken är buffertzoner som vaktas av tredje part. Ett exempel är den ”gröna linjen” som delar Republiken Cypern

i två delar: en fri och en som är ockuperad av Turkiet.

Försvarsdiplomati

Under denna rubrik återfinns en mängd olika åtgärder som exempelvis stabssamtal, personalutbyte, deltagande som expertis i internationella förhandlingar etc.

Överenskommelser om rustningskontroll och om förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder som CFE-avtalet eller Wiendokumenten kräver ofta betydande samarbetsåtgärder mellan mer eller mindre potentiella motståndare.

Dessa typer av försvarsdiplomati utgör i sig ingen signalering men ger rikliga tillfällen till att sända signaler medvetet men också omedvetet avseende grad av kunnighet, uppträdande, klädsel etc.

Försvarsekonomi

Under det kalla kriget spelade den svenska försvarsindustrin en viktig roll. Den skulle förse svenska förband med modern materiel som var anpassade för våra förhållanden – klimat, topografi och att huvuddelen av personalen var värnpliktig. Men den understödde också vår neutralitetspolitik. Genom att ha en stark försvarsindustri visade vi vårt oberoende. Detta gällde särskilt avseende flygindustrin. Oberoendet undergrävdes emellertid med tiden eftersom vi blev allt mer beroende av USA.

Rent generellt är givetvis en försvarsindustri med förmåga att exportera kvalificerad materiel en källa till inkomster. Men det är också en källa till inflytande. Vapenaffärer är till stor del politiska till sin natur. Försäljning respektive inköp av kvalificerad materiel kräver långvariga engagemang och den säljande staten behöver ofta understödja köparen under lång tid med utbildning och uppbyggnad av logistik. Stora länder har särskilda organisationer för denna verksamhet som l'Office français d'exportation d'armement.

Evakueringsoperationer och humanitära operationer

Evakueringsoperationer kräver i allmänhet förmåga att fatta snabba beslut och att snabbt kunna sätta in stridskrafter på långa avstånd och i kaotiska situationer. Förmåga att genomföra sådana operationer är därmed också en signal om kvalitet.

Marina humanitära uppdrag omfattar sök- och räddningsinsatser (SAR) till sjöss och ”projicering” av hjälp till nödställda människor i land. Marinens humanitära uppdrag drar ”nytta” av det faktum att hälften av världens befolkning bor mindre än 80 km från en kust som är kopplad till kapaciteten hos moderna amfibiestyrkor. Det bör noteras att civila container- och ro-ro-fartyg behöver intakta hamnar för att lasta av, vilket begränsar deras användning vid katastrofer orsakade av jordbävningar, svåra stormar etc.; det är därför amfibieförmågan är väl anpassad till denna typ av uppdrag.

Några exempel:

En av de mest kända humanitära operationerna med flygstridskrafter var luftbron som bröt Sovjetunionens blockad av Berlin 1948–49. En rent fredlig insats var när Frankrike, USA, Kanada och Sovjetunionen skickade flygburet stöd till Peru efter den stora jordbävningen 1970. [38]

Kolwezi 1978 var en luftburen operation känd som ”*Operation Bonite*”, ledd av en enhet ur den franska främlingslegionen, tillsammans med belgiska och zairiska trupper. Syftet var att rädda europeisk gisslan som hölls i gruvstaden Kolwezi i Zaire. Insatsen utlöstes av massakern på 700 afrikaner och 170 européer, och lyckades frita gisslan med endast mindre militära förluster.

2010 sattes hangarfartyget USS *Carl Vinson* (CVN-70) och sex amfibiefartyg samt mer än ett dussin eskorterande fartyg in som svar på jordbävningen i Haiti som jämnade huvudstaden Port-au-Prince med marken. *Operation Unified Response* tillhandahöll kritisk hjälp till olika platser i landet genom att luftlandsätta förnödenheter till de haitiska medborgarna. Operationen upprättade också fältsjukhus, flög ut evakuerade och gav medicinsk hjälp med utplaceringen av USNS Comfort (T-AH-20).

Evakueringen av Kabul 2021 som engagerade stora mängder mark- och flygstridskrafter. Likaså evakueringen av Sudan 2023.

Stormakterna har också ofta stor medicinsk kapacitet inom sina stridskrafter som kan stödja lokalbefolkningen i samband med fredsfrämjande insatser eller örlogsbesök m m.

Diskussion

Det är viktigt att inse att militär diplomati omfattar en rad olika åtgärder utan några tydliga gränser mellan dem. Dessutom är effekten kopplad till uppfattningen om den andre; en vanlig fälla är att tro att den andre har samma uppfattningar som vi själva. Kunskap om objektet för signaleringen är alltså av stor betydelse. Ett tredje element är att en mark-, sjö- eller flygstyrka samtidigt kan vara involverad i flera diplomatiska åtgärder, var och en med sina särskilda mål.

Genomgången ovan visar att den svenska synen att ”Försvarsmaktens huvuduppgift är väpnad strid” är för snäv. En försvarsmakt har stora uppgifter även i fred och kris.

”Den som kan hantera den snabbaste förändringstakten överlever” skrev överste John Boyd i *A New Conception for Air to Air Combat* från 1976.[39] Detta gäller i hög grad vid strategisk signalering – anpassad beredskap, styrka och attityd till den aktuella situationen och hotnivån är av avgörande betydelse. Detta kräver en flexibel organisation med förmåga att ta och genomföra snabba beslut.

På ett mer övergripande plan skickar ett lands beredskap och försvarsbudget viktiga signaler. Under det kalla kriget mobiliserades svenska stridskrafter inte en enda gång; inte ens partiellt. Detta skapade åtminstone två effekter: ett tvivel om det verkligen skulle gå att mobilisera samt att ett överraskande angrepp skulle ha stora möjligheter att lyckas.

Akademiledamoten och översten Bo Hugemark har gjort en intressant analys av denna problematik.[40] Beredskapssystemet är tänkt att fungera som följer. Försvararen har inledningsvis relativt låg beredskap, som dock ger en tröskel som är tillräcklig för att tvinga den presumtive angriparen till röjande anfallsförberedelser. När dessa upptäckts av underrättelsetjänsten (förvarning) leder detta till beredskapsåtgärder som höjer tröskeln. Härmed tvingas angriparen till ytterligare förberedelser etc. Går allt bra misslyckas överraskningen och angriparen avskräcks.

I själva verket går det inte alltid till på detta sätt. Hugemark identifierar tre skäl härför som han sammantaget kallar för rationalitetsfällan:[41]

1. Försvararen projicerar sin egen fredliga rationalitet på angriparen – och kan därmed inte se något rationellt motiv till ett angrepp.
2. Försvararen tror att hans egen militära bedömning också gäller angriparen – inte minst gäller detta styrkebehov och benägenhet till risktagning.
3. Försvararen överskattar sin egen förmåga att se vad som pågår.

Ett typiskt exempel på vart detta kan leda är den tyska inmarschen in i det demilitariserade Rhenlandet 1936. Området var av vital betydelse för Frankrike som buffertzon gentemot Tyskland. Trots detta gjorde man

ingenting. Den allmänna opinionen var absolut emot något som kunde leda till krig, krigsministeriet var rädd att provocera tyskarna och armén överskattade grovt den tyska förmågan. I själva verket var tyskarna beredda att dra sig tillbaka vid första franska motåtgärd. Men så skedde inte. Därmed hade Frankrike förlorat den handlingsfrihet som kanske kunnat hjälpa Tjeckoslovakien 1938. Rädslan för krig och för att provocera gjorde till slut kriget oundvikligt.[42]

Slutligen. Strategisk signalering kan också vara ”dålig” – ogenomtänkta åtgärder som motverkar sitt syfte och som, kort- eller långsiktigt, minskar inflytandet.

Författaren är kommendör, ledamot av KÖMS, KKrVA samt associerad ledamot av Académie de marine (Paris),

Noter

1. Bihäftet ingår som en del i *Projekt SV-A-R, Sverige i EU och Nato – Avskräckning och Resiliens,* Kungl Krigsvetenskapsakademien 2023–2025.
2. Författaren vill framföra sitt varma tack för viktiga kommentarer från ledamoten i KÖMS, Peter Thomsson.
3. Texten utgör en fördjupning av artikeln *Om Signalering*, vilken presenterades vid akademiens vintersymposium. Denna finns inlagd på akademiens hemsida 1 mars 2024 under *Det nya akdemieprojektet SV-A-R*.
4. Lanxade, Jacques: *Quand le monde a basculé*, NiL editions, Paris 2001, s 313.
5. Malis, Raymond: *Aron et le débat stratégique français 1930–1966*, Economica, Paris 2005, s 281.
6. Boyd, John R: *The Strategic Game of ? and ?*, Edited by Chet Richards and Chuck Spinney, Produced and designed by Ginger Richards, juni 2006, bild 51.
7. *https://en.wikipedia.org/wiki/Defence_diplomacy*.
8. Se Bowen, Bleddyn E: *Original Sin. Power, Technology and War in Outer Space*, Oxford University Press, Oxford 2023.
9. *The Cyberdiplomacy Toolbox*, Council of the European Union, Bryssel, 2023-06-08, (OR. en) 10289/23.
10. Booth, Ken: *Navies and Foreign Policy*, Routledge, Abingdon 2014, s 15.
11. Cable, James: *Gunboat Diplomacy 1919–1991. Political Applications of Limited Naval Force*, 3. uppl, Macmillan, 1994.
12. Coutau-Bégarie, Hervé: *Le meilleur des ambassadeurs. Théorie et pratique de la diplomatie navale*, Économica, Paris 2010.
13. Lespinois, Jérôme de och Dubourg, Jacques: ”Influer et contraindre: la diplomatie aérienne”, *Revue Défense Nationale* 2023/HS11 (N° Hors-série), s 6.
14. Aron, Raymond: *Peace & War. A Theory of International Relations*, Transaction Publishers, New Brunswick och London 2003, s 47.
15. Nye, Joseph S: *The Future of Power*, Public affairs, New York 2011, s 20-21.
16. Ibid, s 23.
17. Raymond, *Peace & War*, del II, s 161.
18. Schelling, Thomas C: *The Strategy of Conflict*, Harvard University, Harvard 1997, s 195.
19. Lambert, Andrew: *Seapower States.Maritime Culture, Continental Empires and the Conflict that Made the Modern World*, Yale University Press, New Haven och London 2018, s 3, 39.
20. Ibid.
21. Ibid.
22. *UK Air and Space Power*, Ministry of Defence, Joint Doctrine Publication 0-30, s 7.
23. Lespinois, Jérôme de: ”Qu’est-ce que la diplomatie aérienne?”, *ASPJ Afrique & Francophonie* – 4 e trimestre, 2012, s 69.
24. Charillon, Frédéric: *Guerres d’influence. Les états à la conquète des esprits*, Odile Jacob, Paris 2022, s 22.
25. Grey, Corey: ”Information warfare is integrated warfare”, *Center for International Maritime Security* (CIMSEC), 2024-04-16.
26. Castex, Amiral [Raoul]: *Théories stratégiques*, vol 1, Institut de Stratégie Comparée et Économica, Paris 1997, s 10.
27. Artikelförfattaren fick som medlem av EU militära stab läsa ett brev där den då mycket kände tyske generalen Klaus Nauman berömde den svenska överbefälhavaren för sitt agerande för ”transformation”.
28. Refererat i *https://sv.wikipedia.org/wiki/Enveck asförsvaret*.
29. Uppgiften vidimeras av källa i såväl media som RK.
30. Uppgiften vidimeras av källa i såväl media som RK.
31. Enkelriktad signalering.
32. Bidrag från ledamoten Lars-Erik Lundin.
33. Se UNCLOS art 21.
34. Castex, *Théories stratégiques*, vol V, s 170.
35. UNCLOS art 21.
36. Avskräckning avhandlas i Wedin, Lars: ”Om Avskräckning”, *KKrVAHT*, nr 3 2023.
37. Schelling, *The Strategy of Conflict*, s 28.
38. Lespinois, ”Qu’est-ce que la diplomatie aérienne?”, s 75.
39. Boyd, John: *A New Conception for Air to Air Combat*, *https://slightlyeastofnew.com/wp-content/uploads/2010/03/newconception.pdf*.
40. Hugemark, Bo: ”Krigserfarenheter och insatsberedskap” i Huldt, Bo och Böhme, Klaus-Richard (red): *Horisonten klarnar. 1945 – krigsslut*, Probus, Stockholm 1995, s 111.
41. Ibid, s 114.
42. Se Wedin, Lars: *Marianne och Athena – Franskt militärt tänkande från 1700-talet till idag*, Försvarshögskolan, Stockholm 2007, s 213.

Helårsprenumeration 2024:
900 kr (Sverige) 1.300 kr (Europa)
1.400 kr (övriga länder)
Lösnummer: 250 kr inkl moms exkl porto
ISSN 0023-5369
Grafisk produktion: Marie Brunnberg AB, Norrtälje
© Kungl Krigsvetenskapsakademien 2024